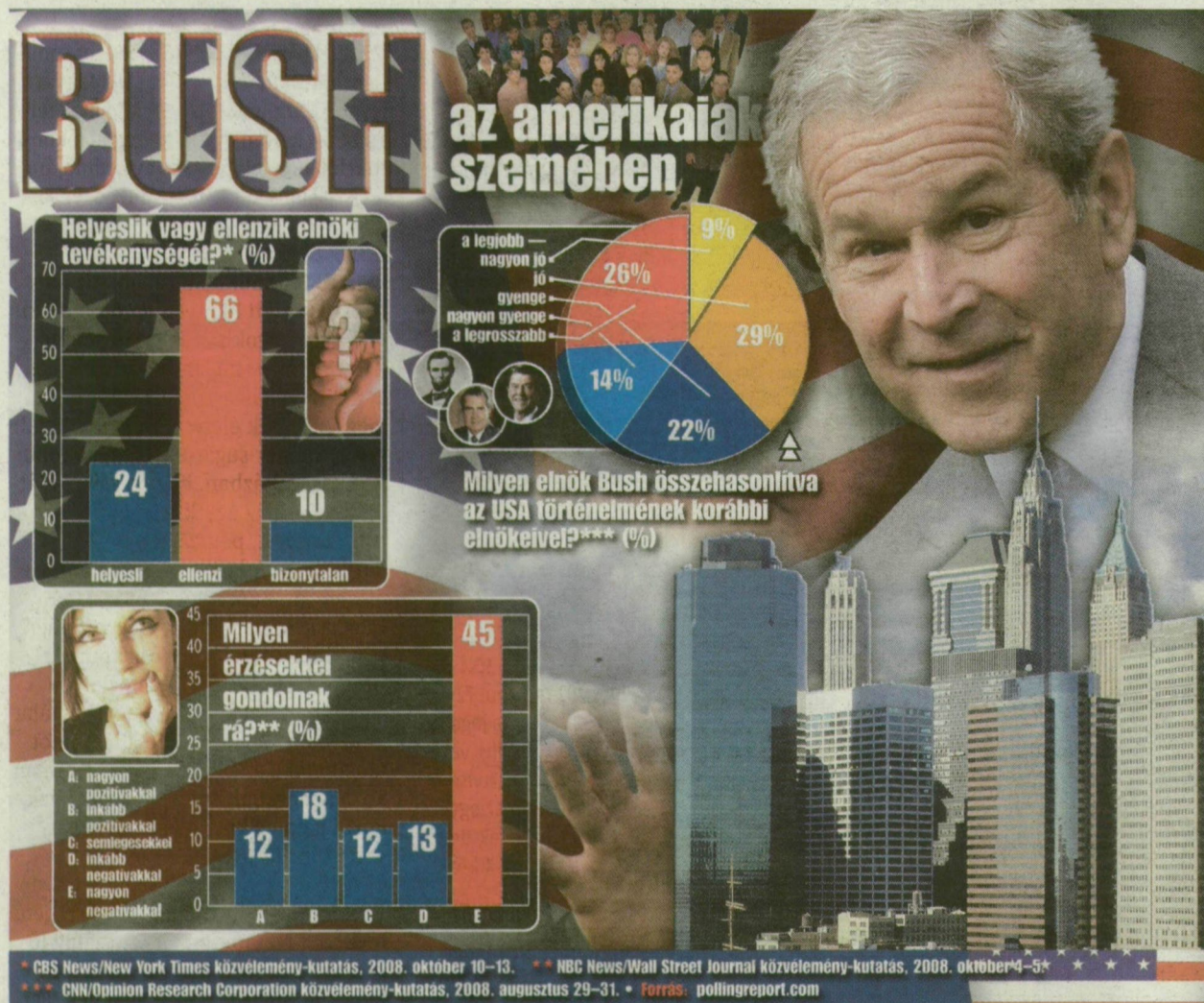

Hahner Péter történész a leköszönő elnök hibáiról és jó döntéseiről

MILYEN VOLT A BUSH-KORSZAK?

Szinte valamennyi amerikai elnököt kritizált az európai sajtó az utóbbi évtizedekben, hogy aztán távozás után kedvezőbb hangnemben emlékezzen meg róla – állítja Hahner Péter történész, Az Egyesült Államok elnökei című könyv szerzője. Elképzelhető, hogy a hazájában és külföldön egyaránt népszerűtlen George W. Bush megítélése is javul a november 4-i választást követően.

HANCZ GÁBOR

Nyolc év kül- és belpolitikáját nem akarom elhamarkodottan minősíteni, de tény: George W. Busht aligha fogják a legsikeresebb vagy a legnépszerűbb elnökök között emlegetni. A kiegyensúlyozottabb értékeléshez azonban némi időbeli távolságra van szükség – hangsúlyozza Hahner Péter történész. Az Egyesült Államok elnökei című könyv szerzője arra is emlékeztet: szinte valamennyi amerikai elnököt élesen kritizált az európai sajtó az utóbbi évtizedekben, hogy aztán távozás után jóval kedvezőbb hangnemben emlékezzen meg róla. Volt olyan is, aki semmit sem ért el, de váratlan halála miatt azóta is istenítik – John F. Kennedynak hívták. – Egy biztos: leegyszerűsítés lenne az Egyesült Államok kormányát tenni felelőssé a világ összes problémájáért.

40 százalékos támogatottság

George W. Bush támogatottsági rátája két éve folyamatosan 40 százalék alatti. Népszerűtlenségét – a történész szerint – előidézte a 2000-es, vitatható módon lezárt elnökválasztás, az elődje által 1997-ben aláírt kiotói egyezmény végrehajtásának megtagadása,

→ NÉPSZERŰTLEN ELŐDÖK. Az északiak által áruolónak tartott, az elnöki pozíciót 1853-tól 1857-ig betöltő Franklin Pierce otthonát Lincoln meggyilkolása idején, 1865-ben kis híján megostromolták New Hampshire-ben. James Buchanan (1857–61) sokan felelősnek tartották a polgárháború kirobbanásáért. Andrew Johnson (1865–69) a kongresszus vád alá helyezte. Herbert Hoover (1929–33) népszerűségét a nagy gazdasági világválság tette tönkre – a kifordított, üres zsebet Hoover-zászlónak nevezték.

a nagyvállalatok számára kedvező adócsökkentések, a nyomorszint alatt élők számának növekedése, egyes szociális programok költségvetésének csökkentése, az államadósság növelése, s talán leginkább a sok áldozattal járó iraki háború. Kritizálták azért is, mert a félelem felszításával kormányzott, s csak tanácsadói szűk körére

→ Felülbírált kortársak

Nem bízhatunk meg feltétlenül a kortársak által hangoztatott, olykor elhamarkodott ítéletekben. Példa erre Truman megítélésének változása, akit elnökségének idején (1945–53) igen sokan tekintettek Franklin Delano Roosevelt méltatlan utódjának. Azóta mindenki belátta, hogy egyszerű, de tisztán látó és tisztességes politikus volt, aki sokkal gyorsabban felismerte a kommunizmus által képviselt veszélyt, mint elődje. Képes volt határozott ellenlépésekre is, például a Marshall-tervre, a NATO létrehozására. Senkit sem gyűlöttek oly határozottan távozásakor, mint Richard Nixont (1969–74). Stephen Ambrose amerikai történész is Nixon-gyűlölként kezdett hozzá háromkötetes életrajzána megírásához, majd azzal fejezte be, hogy „Nixon lemondásakor többet veszítettünk, mint amennyit nyertünk”. Ronald Reagan (1981–89) egyesek határozatlan, mások által irányított személyiségnek tekintették. Napjainkra kiderült, hogy sokkal több sikeres politikai kezdeményezés származott tőle, mint ahogy azt akkoriban gondolták.

hallgatott. Nagy felháborodást keltett a terrorizmussal gyanúsított személyek meghatározatlan ideig tartó, vádemelés és ügyvédi védelem nélküli fogva tartása. Biztonsági intézkedései különben jóval költségesebbek voltak, mint amilyen eredményesek: igen kevés valódi terroristát sikerült börtönbe juttatni.

Egyoldalú lépések

Bush egyoldalú külpolitikai lépéseivel már a 2001. szeptember 11. előtti hónapokban is aggodalmat keltett. Sokan úgy látják, nem tartja tiszteletben a nemzetközi szervezeteket és a nemzetközi jogot. Azon is lehet vitatkozni, hogy Bush kormánya megfelelő eszközökkel harcolt-e a terror ellen, és hogy az iraki háború volt-e a legsürgősebb teendő. Annyi bizonyos, hogy

ezt a háborút okosabban is irányíthaták volna.

– Bush döntéseit csak a közeljövő eseményeinek tükrében értékelhetjük megfelelően – mondja Hahner Péter. – Ha sikerül hosszabb távon megszállítani a demokrácia esélyeit a Közel-Keleten, és visszaszorítani a terrorizmust, akkor más szemmel nézünk majd Bush kormányának intézkedéseire. Ha pozitívumokat kellene említeni Bush nyolc évéről, az első helyre kívánczik, hogy hat éve aláírta az „egy gyermek se maradjon le” törvényt, amellyel fejlesztette az elemi és

középfokú oktatást. A 2004-es indiai-óceáni földrengés idején csaknem 700 millió dollár segély érkezett a térségbe az Egyesült Államokból – a kormány aktív közreműködésével. Az utóbbi években pedig a kormány külpolitikai lépései is pragmatikusabbá váltak. A szakértők különösen megdicsérték Bush elnök Kína- és India-politikáját.

Erős és arrogáns

Fareed Zakaria, a Newsweek szerkesztője szerint „nem az a probléma, hogy Amerika túl erős, hanem hogy túl arrogánsnak, másokkal nem törődőnek, érzéketlennek látszik”. Hahner Péter is úgy véli, egy erős, demokratikus nagyhatalomra, egy nyitott és megbízható Amerikára van szüksége a világnak.

LEJTÉNYI, KISS ÉS TÓTH 1956-OS BARÁTSÁGA

November elején az 1956-os forradalom leverésére, és az azt követő megtorlás áldozataira is emlékezünk. A Szegedről elindult viharos eseménysor két főszereplője az akkoriban szinte elválaszthatatlan Kiss Tamás és Lejtényi András lett. Ám az 1956-ban elsőként alakult demokratikus szervezetet, a MEFESZ-t alapító joghallgatókat a történelem elsodorta. Kiss és Lejtényi egymást és a barátságot ötven év múltán találta meg.

ÚJSZÁSI ILONA

– Fél évszázad múlva ott folytatódott a barátságunk, ahol 1956 novemberében megszakadt – jelenti ki Kiss Tamás egykori szegedi joghallgató, a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége (MEFESZ) egyik alapítója. – Lejtényi Andrással 1955 őszén találkoztam először, amikor a természettudományi karról átkértem magam a jogtudományra, s megismerkedtem új csoporttársaimmal. A habitusunk eltért ugyan egymástól, de sok időt töltöttünk együtt Andrissal, meg négyesben a „sweetheartjainkkal” – emlékszik huncut mosollyal Kiss Tamás.

Hármasfogatban

Az akkori szegedi diákélet szépségeiből a nagy nevetésekre, kártyázásokra, a borozgatós beszélgetésekre emlékszik szívesen Kiss Tamás. Az 56-ban már harmadéves Tóth Imrével ő ismertette össze Lejtényit. Nem nehéz elképzelni: ahogy a srákok az orosz nyelv fakultatívva tételének lehetőségét latolgatva eljutnak az új és független diákszervezet megalakításának gondolatáig. S ahogy az ötletet kibontják. Tóth Imre lakásán már a részletekről tárgyalnak.

– Hárman jól kiegészítettük egymást: Andris lelkesedett és kiválóan szónokolt, Imre megfontoltan és óvatosan ellenérveket keresett, én meg pragmatikusan az ötlet megvalósításának lépésit gondoltam és vittem végig – jellemzi 1956. október eleji szerepüket a MEFESZ megalakításában Kiss Tamás.

A MEFESZ küldötteként Pestre utazott Kiss és Lejtényi – másokkal együtt az ország minden egyetemére híreket vitték a szegedi követeléseknek.

– Az október 23-i, pesti tüntetésen, a Rádiónál készült filmfelvételen még egymás mellett vagyunk, de később el-

sodródtunk egymás mellől. A forradalom idején később se találkoztam Andrissal. Én Imrével, aki később jött utána, nemzetőrnek álltam, s kalandos körülmények között keveredtünk vissza Szegedre. November 4-én járt itt Lejtényi, s üzent, nem jön vissza. Aztán hallottam, átlépte a határt. Jóval később a szüleim balatonedericsi címére egy lapot küldött, hogy jól van...

Ötven év távlatra

A bírósági tárgyalás, a börtönévek, az 1989-ig tartó kényszerű hallgatás sok részletet kitörölt Kiss Tamás emlékezetéből is 1956 forró őszeről. Tóth Imrével maradt a barátság, bár nemigen beszélgettek a szegedi szép napokról vagy a barokkodás éveiről, de még az eltűnt Lejtényiről se. Ám amint lehetett, Andris, a régi barát után kutatott Tamás.

– A bírósági tárgyalásom jegyzőkönyve és más dokumentumok olvastán, mások elbeszéléseiből frissült föl az emlékezetem. Akitől csak lehetett, kérdezősködtem Lejtényi Andrissal, de a MEFESZ-t az óceánon túl éltető 56-osok se hallottak a szervezet-alapító Lejtényiről. Végül a forradalom ötvenedik évfordulójára hazalátogató „disszidensek” közül az egykori szegedi bölcsésznek, Sándor Andrásnak rémlett: egyik montreali ismerőse mesélt egy Endi nevű kanadai barátjáról. Épp akkor hívott föl a frissen megszerzett telefonszámot tudatva, mikor Szegeden jártam az angol nyelven is megjelentetett MEFESZ-könyvem bemutatóján. Ott állt mellettem Péter László, ő adta kölcsön a távolsági hívásra alkalmas mobilját. Ahogy sok ezer kilométerrel odább beleszólt a kagylóba, tudtam: megtaláltam Andrist – beszél a fordulatról Kiss Tamás.

Lehet-e felejteni?

El akarta felejteni magyarországi életét Lejtényi. Tudatosan távol tartotta magát minden itteni kapcsolattól. Találmányával sikeres köolaj-kitermelőként dolgozott a dél-amerikai érserdőkben, aztán a tőzsdeügynökök stresszes életét élte. Ma felesége és három felnőtt gyermeke körében él – Kanadában. Egészségi állapota nem teszi lehetővé, hogy ellátogasson Magyarországra. De lélekben visszatért. Tamással szinte hetente beszélgetnek. Egymásra leltek – barátságuk ott folytatódott, ahol 1956 novemberében megszakadt.

Lejtényi András a szónoki mikrofon mögé állt – papírral a kezében, Kiss Tamás (balról a második) az elnökségben ült – a szegedi MEFESZ-nagygyűlésen FOTÓ:DM/DV